

КЛАСИФІКАЦІЯ УГОД ПО ЗЛИТТЮ І ПОГЛИНАННЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В рамках дослідження теоретичних основ і практичного аспекту історико-економічного розвитку злиттів і поглинань у банківському секторі значну роль відіграє класифікація угод ЗіП, що сприяє вивченню унікальних рис і особливостей становлення і розвитку процесів консолідації

В економічній теорії розроблена класифікація злиттів і поглинань, що включає в себе наступні види банківських злиттів: вертикальні (vertical mergers), горизонтальні (horizontal mergers), конгломератні (conglomerate mergers), а також родинні, або концентричні (concentric mergers). Дана класифікація застосовується як до злиттів, так і до поглинань.

Вертикальні злиття відбуваються при об'єднанні організацій, що мають взаємовідносини покупця і продавця. За допомогою вертикальних злиттів банк, що купляє, як правило, розвиває власну операційну діяльність. Тобто вертикальне злиття має місце бути, коли банк-покупець і банк-ціль знаходяться в тісно пов'язаних збутовими зв'язками галузях. Вертикальне злиття традиційно ділять на дві категорії: на стадію вперед (forward vertical merger) і на стадію назад (backward vertical merger). При злитті на стадію вперед банк, що приєднує прагне забезпечити гарантований попит на свої послуги. У разі злиття на стадію назад відбувається забезпечення ресурсами, необхідними для створення послуг і продукції. Існує думка, що вертикальне злиття - рідкісна форма банківської інтеграції через недоцільність принципу поділу послуг між різними кредитними інститутами [4].

Горизонтальні злиття відбуваються при об'єднанні двох конкурентів, які працюють в одному сегменті ринку і спеціалізуються на наданні подібних послуг. Основні цілі покупця в даному виді злиттів - збільшення частки ринку, концентрація і витіснення конкурентів. Як приклад даного типу об'єднань можна навести угоди між банками та промисловими компаніями.

Даний вид злиттів ділиться на два підвиди:

1) розширюють географію ринку збуту продукції або послуг (market extension mergers). При фінансово-банківських злиттях використовуються для збільшення мережі точок продажів;

2) розширюють виробничий асортимент банку-покупця (product extension mergers). Надання нових видів послуг, які раніше не надавалися в банку-покупцеві.

До горизонтального виду злиття найбільше привертається увага з боку антимонопольного комітету. Проте, саме горизонтальне фінансово-банківське злиття найчастіше зустрічається в українській практиці.

Конгломератні злиття відбуваються, коли організації не є конкурентами і не перебувають у взаєминах покупця і продавця. Мета банку-покупця - диверсифікувати свої операції. Як правило, угоди конгломератного типу застосовуються при об'єднанні комерційних банків з інвестиційними інститутами або страховими компаніями.

Родинні, або концентричні, злиття. При цих злиттях, подібних за природою і діям, банк-покупець і банк-об'єкт угоди, як правило, об'єднує одну із таких ознак:

ринкова ніша, виробничий процес або технологія надання послуг. В родинних злиттях беруть участь банки, які здійснюють свою діяльність в рамках одного ринкового сегменту. Однак, на відміну від горизонтальних злиттів, вони не надають однакові послуги, а також не пов'язані між собою збутовим каналом, як при вертикальному інтегруванні.

Існує банківська типологія процесів злиття та поглинання з позиції учасників угоди: злиття банків на добровільній основі; поглинання банків; злиття банківських холдингів; поглинання банківських холдингів; фантомне поглинання банку за допомогою спеціально створеної організації. Дана характеристика враховує українську практику, зокрема, угоди злиття та приєднання з використанням «фантомних» банків, які мали місце при виведенні активів зі своїх банків фінансово-промисловими групами.

Крім функціональної ознаки, банківські злиття можна характеризувати за географічною ознакою, а також за способом оплати угоди.

За географічною ознакою виділяють угоди на внутрішньому (національному) ринку і на міжнародному ринку. На внутрішньому ринку учасники угоди здійснюють свою діяльність в рамках однієї юрисдикції, в той час як міжнародні злиття відбуваються за участю банків-резидентів з різних країн.

За способом оплати виділяють угоди, оплачені в грошовій формі, і угоди, зроблені за допомогою обміну акцій за заздалегідь встановленим коефіцієнтом.

В якості класифікаційної ознаки може виступати роль, відведена менеджменту банківської організації-покупця [1]. Від згоди менеджерів банків-кандидатів на проведення угоди залежать такі важливі параметри, як транзакційні витрати, премія за контроль. Значимість даної класифікації для України обумовлена тим, що часто власник і топ-менеджмент банку - одне і те ж обличчя.

Таблиця 1

Класифікація угод ЗіП на сучасному етапі розвитку банківської системи України

За видами реорганізації	
Злиття	Виникнення нової організації шляхом передачі новоутвореній юридичній особі всіх активів і зобов'язань двох організацій з припиненням останніх
Приєднання	Припинення організації з передачею активів і зобов'язань іншої організації
Змішана	Приєднання з подальшим перетворенням
За ступенем інтеграції	
Часткове приєднання	Купівля акцій / часток банку-цілі в розмірі менше 100%
Повне приєднання	Купівля акцій / часток банку-цілі в розмірі 100% або доведення частки участі до 100%
За формами приєднання	
На базі банку, що приєднує	Об'єкт приєднання функціонує на базі ліцензії банку, що приєднує
На базі приєданого банку	Приєднаний банк функціонує під брендом об'єкта приєднання, але на базі своєї ліцензії
По передумовам	
Економічні (добровільні)	Характер угоди визначає мотив укрупнення бізнесу та досягнення конкурентних переваг
Правові (вимушені)	Процедури санації, об'єднання з метою подолання вимог до мінімального розміру капіталу
За типом впливу на бізнес-середовище	
Позитивне	Надання більш сучасних та якісних послуг, безпека клієнтського обслуговування, забезпечення стабільності банківської системи
Негативне	Загроза монополізації ринку банківських послуг

Джерело: власна розробка автора.

На основі вивчених класифікацій угод по злиттю і поглинанню банків пропонуємо власну класифікацію, що відповідає правовим аспектам визначення форм реорганізації та економічної сутності процесів злиття і поглинань на сучасному етапі розвитку банківського сектора (табл. 1). Дана класифікація, складена на базі детального аналізу угод з консолідації українських банків, відображає основні передумови, види і форми інтеграції, а також вплив на бізнес-середовище.

Список літератури:

1. Bittlingmayer G. The market for corporate control (including takeovers). 1998. Edward Elgar Publishing, Encyclopedia of Law and Economics.
2. Кириченко О. Тенденції злиття та поглинання в банківському секторі економіки України // Банківська справа. - 2008. - № 5. - С. 29-37
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Рогальский К.Г. Слияния и поглощения в банковском секторе России: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / К.Г.Рогальский. – СПб, 2007. – 26 с.

Вікторія КРАВЧЕНКО

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і планування
Кіровоградський національний технічний університет*

СТАН ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ КРИЗИ

На сучасному етапі прагнення України до європейської інтеграції потребує побудови таких ринкових відносин, які передбачають соціально-економічні та культурні перетворення в суспільстві.

Тому, першочерговим є розв'язання соціально-економічних проблем, в переліку яких є створення фінансово доступним житло для більшості українців. З початку незалежності України проблема залишається актуальною.

Так, у 2012 році згідно Постанови Кабінету Міністрів України було затверджено програму «Доступне житло 70/30». За даними Мінрегіону, в 2013 році в Україні 6 тисяч 742 сім'ї отримали житло за цією програмою з них 4 тис. 980 сімей одержали житло за програмами, які фінансувались через Фонд молодіжного будівництва. І в цьому ж році Держфонд сприяння молодіжному житловому будівництву припинив реалізацію державної програми, яка передбачала компенсацію державою 30% від вартості житла, у зв'язку з повною зупинкою державою її фінансування [1].

На сьогоднішній день іпотечне кредитування в Україні перебуває у кризовому стані. Так у 2008 році залишок житлових кредитів у банківській системі становив 143 млрд. грн., у березні 2013 році він скоротився до 61 млрд. грн. До кризи в кредитному портфелі банків іпотека складала 11%, нині – 5-6%. Питання забезпечення населення житлом стоїть дуже гостро, адже на квартирній черзі в Україні на сьогоднішній день перебувають понад 1,2 млн. громадян. [2].

Середні ставки за грудень 2014 року по новобудовам складали від 22,53% до 30,11%, при середньої заробітної плати по Україні - 3534 грн. за листопад того ж року.

За підсумками 2014 року інфляція в Україні склала майже 25%, у 2015 році прогнозується на рівні 17,2%, хоча 29 грудня 2014 року Верховна Рада прийняла